

Ks. Bolesław Kumor

Maria De Chantal Dylewska CSFN. *Out of Nazareth. A Centenary of the Sister of the Holy Family of Nazareth in the Service of the Church.* Foreword. J. Card. Król. New York 1974 ss. XII+375. Exposition Press.

Historia Zgromadzenia Sióstr Św. Rodziny z Nazaretu to „kawał historii Polonii amerykańskiej”. Dzieje bowiem emigracji polskiej w Ameryce, a zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, jej osiągnięcia kulturalne i społeczne bez sióstr nazaretanek byłyby o wiele uboższe. Dobrze się przeto stało, że na jubileusz 100-lecia Zgromadzenia otrzymało ono monografię pióra amerykańskiej nazaretanki s. De Chantal.

Omawiana książka ma pełną dokumentację naukową (s. 317-358). Wprawdzie wykaz archiwaliów załączony przez Autorkę (s. 362-363) informuje tylko ogólnie o zespołach Archiwum Generalnego Zgromadzenia w Rzymie, ale liczne przypisy — czerpane z archiwaliów — pozwalają bliżej zapoznać się z materiałami wykorzystanymi przez Autorkę. Zestaw źródeł drukowanych obejmuje dokumenty prawnonormatywne, pamiętniki, korespondencję, a nawet opracowania na temat Zgromadzenia (ok. 20 pozycji). To bogactwo wykorzystanych źródeł, zwłaszcza archiwalnych, stanowi najbardziej wartościowy aspekt pracy s. De Chantal. Zestaw opracowań pomocniczych obejmuje ok. 60 pozycji z zakresu historii Polski, polskiej emigracji i polskiej religijności. Ale w tym kontekście trzeba zauważyć, że Autorka nie wykorzystwała szeregu prac polskich, które ukazały się zwłaszcza w okresie II wojny światowej, na temat emigracji politycznej i polskiego ruchu zakonotwórczego w XIX w. Warto też zaznaczyć, że przedmowę do książki napisał kard. Jan Król, metropolita Filadelfii w Stanach Zjednoczonych.

Konstrukcja rozprawy została oparta wyłącznie na chronologii, i to jest najsłabszą stroną pracy. W książce poświęconej całościowym dziejom Zgromadzenia zakonnego czytelnik na próżno szukałby osobnych rozdziałów na temat podstaw gospodarczych Zgromadzenia, jego organizacji wewnętrznej i terytorialnej oraz działalności, która — jak okazuje się z lektury książki — była bardzo bogata. Nie ma też osobnego rozdziału poświęconego członkiniom Zgromadzenia, ich rekrutacji społecznej, narodowej, formacji wewnętrznej i intelektualnej czy zawodowej. To prawda, że zagadnienia te zostały poruszone przez Autorkę, ale są one rozsiane w całej rozprawie (Autorka bowiem do nich często wracała) i nie wpły-

nęły w żadnej mierze na plan omawianej rozprawy. Chronologia zaciążyła na całej pracy. Przy takim układzie książki jest dużo powtórzeń zarówno w kontekście dziejów powszechnych, jak i samego Zgromadzenia.

Oto dyktowane wyłącznie chronologią tytuły poszczególnych rozdziałów: „Poszukiwanie 1842-1873” (s. 1-26), „Okres formacji 1873-1902” (s. 27-130), „Epoka wzrostu 1902-1942” (s. 131-214), „Okres nowych horyzontów 1942-1959” (s. 215-264) oraz „Epoka odnowy 1959-1975” (s. 265-318). Taka koncepcja pracy zdecydowała o tym, że Autorka prawie w każdym rozdziale porusza podobne zagadnienia z dziejów Zgromadzenia. Oczywiście, nie wszystkie, gdyż wyeksponowała ona głównie dzieje zewnętrzne, sprawy personalne i działalność zakonu. Najślabiej, wydaje się, został opracowany rozdział pierwszy, poświęcony genezie i początkom Zgromadzenia. Naprawdę szkoda, że autorka nie знаła i nie wykorzystała monografii Marii Werner OSU: *O. Honorat Koźmiński kapucyn 1829-1916* (Poznań 1972).

Polskiego czytelnika razi stosunkowo częste używanie nazw niemieckich dla polskich miejscowości (s. 56, 90, 204), chociaż w większości Autorka używa nazewnictwa angielskiego. Trzeba też sprostować, że Edward Ropp w 1908 r. był tylko biskupem wileńskim, a nie arcybiskupem (s. 138). Wprawdzie w 1918 r. otrzymał on nominację na arcybiskupa, ale nie w Wilnie — bo to otrzymało tę rangę dopiero w 1925 r. — lecz w Mohylowie, z rezydencją w Petersburgu. Takich usterek jest w książce jeszcze kilka.

Indeksy nazwisk i miejscowości stanowią dobre wykończenie książki. Czy Autorka osiągnęła swój cel? Zapewne tak, ale tylko w takich wymiarach, jakie sobie założyła. Trzeba jednak stwierdzić, że *Out of Nazareth* chętnie weźmie do ręki czytelnik i badacz dziejów Polonii w Ameryce, jako że dzieje nazaretanek stanowią nieodłączną część historii polskiej emigracji w Ameryce, a ostatnio również na innych kontynentach.